

lapos, platószerű várbelső szinte alig emelkedik a külső sánc fölé – a kettőt csak a 2,5 m mély (mára erősen feltöltődött) sáncárok választotta el. Ezek alapján azt feltételezzük, hogy a várbelső a modern korban szinte teljesen elplanírozták (erdőművelés), így csak néhány mélyen fekvő objektum (cölöplyukak és ciszterna) maradt meg. A ciszternát is feltártuk, mely a mai felszínen egy 0,5–1 m-es mélyedésként jelentkezett. A 3,5 m mély víztározót a sziklába vájták, semmiféle kitapasztása nem volt. Betöltésének felső fele erdei humuszos feltöltés és 20. századi szeméttel kevert erdei föld volt, majd pedig egy hamus, kormos réteg következett. Ez alatt egy egységes középkori betöltés következett, mely az egykori udvarból származhatott, benne sok Árpád-kori és kevesebb 15. századi kerámiával. Úgy tűnik, hogy ezen réteg tetejéig kincskeresők kiásták a ciszternát, majd ezt felhagyva, az újra betöltődött. A kincskeresés/beásás időpontját a II. világháborúra tehetjük, amikor a remek panorámájú várban egy katonai egység hosszabb ideig tartózkodott. A középkori betöltés tetején lévő hamuban zubonygomb, sapkarózsa, drót volt.

Közel hasonlóan negatív eredménnyel zárult a sánc átvágása is. Az egyik kutatóárkot ott nyitottuk, ahol egy felszíni mélyedés is látható volt, de itt volt a legmagasabb a védmű. E beásásról kiderült, hogy egy újkori pince/verem, amelyet a sáncba vájtak. A bolygatlan részen megfigyelhető volt a felszín alatt egy kis szakaszon az eredeti sánc mindössze 50 cm vastag feltöltése, amelyből egy Árpád-kori kerámiatöredék került elő. A sánc egy bolygatatlanabbnak tűnő, de a mai környezetéből alig kiemelkedő részén is nyitottunk egy további árkot. Itt 90 cm vastag „csíkos” szerkezetű sánctöltést figyeltünk meg. Mindkét helyen a sánctöltést (fekete) tömör természetes felszínre, valamint a sárgásbarna agyagos altalajra emelték. A sánctöltésről is bebizonyosodott, hogy jóval magasabb lehetett korábban, mi csak a legalsó rétegeit fogtuk meg. A modern korban ezt is erősen bolygatták, elplanírozták. Egy 1926-os fényképen a vár területe még részletgazdag, markáns domborzati elemekből állt, amit – mint tapasztaltuk is – később teljesen megváltoztattak.

Az ásatás eredményének tartjuk azonban, hogy bebizonyosodott a vár kettős periódusa: első ütemben az Árpád-kor végén emeltek itt kisméretű várat, majd a 15. sz. közepén a husziták rövid időre megszállták és hevenyészett erődítést alakítottak ki. A huszitáknak is védelmet nyújtó sánctöltést, valamint a megtalált palánksort már az Árpád-korban megépítették. Egyik korszakhoz sem köthetünk maradandó anyagú épületet, hiszen a nagyfokú pusztultság ellenére is kellett volna habarcsnyomokat találni, de ilyenre nem bukkantunk. Így talán egy egyszerű fapalánkos várral számolhatunk, benne további faépületekkel, mindkét korszakban, amelyet egy mély árok és sánc védelmezett D-ről, a többi oldalról pedig a meredek hegyoldal.

SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS

571. Vasvár, Domonkos kolostor (KÖH 42805)

(Vas megye) Á, Kö

2009. április 6. és május 26. között a kolostor mai belső udvarában végeztünk feltárást. Az udvar teljes szélességében, a kolostorszárnyak mai belső falai között húztunk két É–D-i, ill. Ny–K-i árkot, valamint az udvar ÉK-i sarkában két kis szelvényt nyitottunk a középkori kerengőre és az udvar DNy-i részében kutattuk a feltételezhetően középkori kutat. Árkainkkal több ponton hitelesítettük Hajmási Erika 1985-ös szondázó ásatását. Erre azért volt szükség, mert a feltárást dokumentációja nem került a múzeumba.

Az udvar legmarkánsabb épített emléke az a 19. században felépített majd visszabontott téglakerengő, amely a Szent Kereszt templom D-i falától 3,5 m-re D-re az udvar egész szélességében húzódik. Az újkori kerengőt a kőből épített középkori kerengő D-i falához támasztották.

A kutatóárokokkal képet nyertünk a mai kolostorszárnyak udvari alapjairól. A középkori falak részben a mai épületszárnyakon belül vannak, így ezek datálását csak az épületbelsőben történő kutatás határozhatná meg.

Az épületegyüttest 1985–86-ban kutató Haris Andrea arra a megállapításra jutott, hogy a IV. Béla által alapított kolostor temploma, valamint a Ny-i és a D-i szárny, ill. a templom szentélyéhez D-ről csatlakozó kerengő egy ütemben épült fel a 13. sz. második felében.

A Ny-i kolostorszárnyat biztosan a 13. században alapozták meg egy kb. 1 m vastag feltöltési/planírozási rétegbe, mely alatt korábbi, Árpád-kori objektumokat bontottunk ki. A feltöltést az 1. és a 4. sír ásásakor átvágták. A 13. századi datálást erősíti, hogy az 1. sír mellett egy friesachi denárt találtunk.

A korábbi objektumok jelenléte arra utal, hogy a dombot a kolostor építése előtt is használták. A Ny-i épületalap a többi épületszárny alapozásától jelentősen eltérő fala alapján az sem zárható ki, hogy egy a kolostornál korábbi, világi épület falait használták fel a kolostorszárny építésekor. Beazonosítottuk a Hajmási Erika által 1985-ben – Haris Andrea publikációja szerint – a Ny-i szárny belsejében fejjel lefelé fordított helyzetben kiásott edényt, amelyben az ásató madárcontokat talált, és építési áldozatnak határozott meg. Az edény meglehetősen jellegtelen és biztosan későbbi a 13. századnál. Az edény kora mellett újabb kérdést vet fel az épület egyházi jellege és az építési áldozat közötti látszólagos ellentmondás.

A D-i szárny alapozásának csatári kőből emelt alsó rétege lehet középkori, a K-i szárny középvonalában azonban csak 19. századi téglalapozást találtunk. A K-i szárny alapjai előtt a fal korának meghatározása érdekében két kis, 1,5×1 m-es szondát nyitottunk. Az É-i szakasz előtt lévő I. szondában a falalap a D-i szárnyéhoz hasonlatos és egy határozott szintugrás is megfigyelhető benne. A felső rétegekben látható faragott kövek a fal-

szakasz tetejének késői voltát erősítik. A D-i falszakasz előtt húzott II. szondában az élő közművek miatt csak egy keskeny szakaszon tudtunk lemélyíteni, az alapozás alja itt is csatári pala volt, és az alsó szakaszban egy határozott alapelválást figyeltünk meg. A K-i szárny datálásának kérdését egyelőre nyitva hagytuk.

A kolostortemplom alapjának alját a hajó középvo-nalában közel 3 m mélyen bontottuk ki. A csatári kőből falazott egyrétegű falalap az udvar ÉK-i sarkában nyitott szelvényekben azonban csak 1,5, ill. a sekrestye előtt csak 1 m mélyen volt. Ennek oka az a jelentős szintkülönbség, amely ma is jellemzi a kolostor dombját. A K-i szárny kül-ső homlokzata előtt a mai talajszint 5 m-rel magasabban volt, mint a Ny-i szárny külső homlokzatának járósintje. Észak-déli irányban a templom É-i fala és a D-i szárny külső homlokzata között 1,7 m a szintkülönbség, ahogy a templom É-i és D-i oldala között is. Az udvar belsejében azonban – ahogy az az udvar hasznosítása szempontjából logikus is – valószínűleg még a középkorban tereprende-zést végeztek, melynek során az udvar K-i oldalán az eredeti rétegsorok teljesen elpusztultak.

Az udvar ÉK-i sarkában minden valószínűség szerint 15. századi kerengő alapozását és felmenő falának egy szakaszát bontottuk ki. A kőből és kis részben téglából épült kerengő a templom falához támaszkodott. A fel-menő falon sárgás színű vakolatot figyeltünk meg, amely ugyanebben a szintben nyomokban a templomalapon is megtalálható volt. A falkutatás szerint is középkori a Szent Kereszt templom D-i falába az udvar ÉK-i részén bemélyedő ajtó, melynek barokk téglákkal elfalazott küszöbszintje egybeesik a kerengő felmenő falainak alsó szintjével. Az ajtó Ny-i sarka előtt a kerengőfal véget ért és D-nek fordult, tehát a K-i szárny előtti É-D irányú kerengőszakasz hajdani Ny-i fala esett egybe az ajtó Ny-i szélével. A középkori kerengő kövei jól láthatóan folytatódtak a téglakerengő falazata alatt is.

Biztosan a kerengő építése után került sor a 83. sz., É-D tájolással eltemetett halott elhantolására. A K-i szárny előtt még egy D-É tájolású váz lábait (77. sír) bontottuk ki. A fektetés iránya megerősíti, hogy a K-i (és valószínűleg a Ny-i) fal előtt is futhatott a középkorban kerengő. A Szent Kereszt templomtól D-re eső ároksza-kaszban és az udvar ÉK-i részén nyitott szelvényekben bizonyos szakaszon az alapokig elbontották a középkori falakat, ezért az alapfalak hiánya nem zárja ki a késő középkori kerengő meglétét.

Szelvényt nyitottunk az udvar DNy-i részén lévő kőfalazásos, nyolcszögletű kútra is, melyet a káva jelent-kezésétől (2 m) számítva 3 m mélységig bontottunk ki. A heves esőzések következtében veszélyessé vált bontást abbahagytuk, és a kutat a kávaszintig visszatemettük. A bontás során a kútbelsőből kevert, késő középkori, új-és legújabb kori leletanyag került elő, mely nem zárja ki a kút középkori voltát és arra utal, hogy a kút a legújabb korban használatban vagy nyitva volt.

Az udvarban 89, 13–16. századi temetkezést tár-tunk fel. Férfi-, női és gyermeksírokat egyaránt megfi-

gyeltünk, ezért biztosra vehető, hogy az udvarban egy világi jellegű temető működött. Az első sírok 1,2–1,5 m mélyen jelentkeztek, szórvány csontokat azonban az egész udvarban minden rétegben megfigyeltünk. A te-mető létesítése és felhagyása a régészeti adatok szerint is egybeesik a templom alapításával és a szerzetesek 1557-es Győrbe és Nagyszombatra való költözésével.

A sírokból késő középkori érmék, csatok, párizsi kapcsok, gyűrűk, kontyűk, lemezes és gyöngyös párták (utóbbiak bolygatott helyzetben) kerültek elő. Említést érdemel a 70. sír préselt lemezes bronzpártája és ro-zettás, bronz pártaöve. A sír jelentőségét emeli, hogy a középkori kerengőfalat részben a benne eltemetett halottra emelték. A halottakat koporsóban temették el, megfigyeltünk egyszerű, láda formájú deszkakoporsót, trapéz átmetszetű deszkakoporsót és két esetben lábakon álló koporsóra utaló nyomok is voltak.

A szórványként előkerült leletanyag közül magasan kiemelkedik a kolostor Ny-i fala előtt talált 15. századi gótikus, MAR...[ia] feliratos bronz könyvveret. Ezenki-vül kerámia- és kályhacsempe-töredékek kerültek elő.

Munkatársak: Kiss Gábor régész és Zágorhidi Czi-gány Balázs történész.

PAP ILDIKÓ KATALIN

572. Vasvár, Vörös-dűlő (KÖH 72007)

(Vas megye) Á

2009. decemberben három napon át terepbejárást vé-geztünk Vasvár határában, egy feltehetően középkori (Árpád-kori) bányagödör-komplexum geodéziai felmé-rését végeztük el. A gödrök É-D-i irányban, egy 200×100 m-es területen húzódtak a Szentegyházi vízfolyás K-i oldalán. A jelenségre dr. Kiss Gábor régész hívta föl a figyelmünket.

A dűlőben egy 1334-es forrás által említett út és gázló beazonosítását, majd ugyanezen jelenségek kö-vehető szakaszának felmérését is elvégeztük Sokkia PowerSet 600 mérőállomás és SDR8100 kézi számítógép segítségével. A mérés helyi rendszerben, sokszögvon-alháló kialakításával történt, amit országos rendszerbe is beillesztünk (EOV, balti magasság). Az érintett területen a jól elkülöníthető objektumokat egyenként mértük fel, a környezetétől nehezebben elválasztható jelenségeket a környék terepfelszín felmérésével együtt rögzítettük, ezek vonalát a szintvonalas összesítő térkép fogja kiadni.

A földrajzi közelség és a terepviszonyok miatt azt feltételezzük, hogy a bánya a Nováki Gyula által feltárt Kőkényes-dűlő anyaglelőhelye lehet, azonban az sem zárható ki, hogy a bányagödrök mellett (is) folyt ko-hászati tevékenység, erre utalnak a gödröktől Ny-ra, a szántásban megfigyelhető vassalakok. Ez utóbbiak mel-lett az idén májusban végzett terepbejárással kis mennyiségű, jellegtelen Árpád-kori kerámiát is találtunk.

A Kőkényes-dűlőben folytatott ásatásokra ettől a bányától É-ra 850 m-re, a Szentegyházi-patak Ny-i ol-